

N. Szabonta 1893 maj. 26.

Mélyentisztelt uram!

Arany szobra teleplexése ünnepejére a szabontai küldöttséggel én is Pestre felmenvén, Arany Lászlónál is látogatást tettünk.

Ennek asztalán lévén uraságod műve „Arany János”, ennek egy lapjára figyelmeztetett, mely az általam írott Szabonta-történelméből az „indebíndé” (= *in debite soluti*) pert is felemlíti.

Megrettem tisztelt uraságodnak e művet, s nagy figyelemmel elolvastam.

Tisztelettel vettem kezembe, de nagyobb tisztelettel tettem le, midőn elolvastam.

E mű mellett Arany Jánoshoz, és becses eredménye t. uraságod tudományossága, mely bíráló tehetsége is nagy gondval teljesített lelkes munkásságának.

Fel esett olvasnom ebben a források és ezek közt az én műveimnek felemlítése.

E legutóbbi bátort műveinek egy kis passussára észrevételt tennem. —

A 93. lapon Arany e verszaka után:

„E tüzet ama víz éleszti, nem oltja,

E vizet ama tűz nem issza, de ontja.”

t. uraságod e megjegyzést teszi: „Kétségtelen, hogy ez csak gondolt és nem látott kép.”

Nagyon is látott és Arany által erősen megfigyelt jelenség.

Magyaránálul:

A kovács, vagy a hámoros, ha tüzes szénének erejét fokozni akarja, vizet freeskender reakciót tehát

tüzét vízzel éleszté.

A népek nem léven évről évre eltett száraz fája: kandallója tüzeire hosszú nyers hasábot tesz. Ennek egyik vége a kandalló öblében a tűzön áll, s ez előbb felmelegszik, majd meg-tűzessedik és ekkor már a fában lévő nedves-séget a még nem égő s a kandalló öblén kívül álló végéhez szorítja s ez víz alakban a lak talajára csepeg, s egy kis töcsát képez: tehát Arany, észlelése nyomán, helyesen állítja: » E vizet ama tűz ontja. »

Ily tüzes végű nyers fával szűrtá ki Odisszeus Polifémnek a szemet.

T. Uraságod nagyon helyesen dícséri Aranynak rendkívüli megfigyelő tehetségét. Nem lehet, hogy a két versszaknál ex öt cserbe hagyta volna.

Helyesen emlékeztetünk arra, hogy Aranynál a költészeti fantázia nem erősen nyilvánul.

Az én tudomásom szerint, ő nem is fektetett súlyt a fantáziára, hanem csak az általa tett megfigyelésekre, tanultakra és a belkületi deductiókra. Ezért, ő mondható költőink közt a legrealistikusabbnak, és legmegfigyelőbbnek.

Egy pár példát említek fel erre nézve:

Itt Szabolcán, ~~1870~~¹⁸⁷⁰ évvel ezelőtt, volt egy ~~tanító~~ tanító, Pap Mihály nevű. Fokerikosan használta fel esékély fiúetését. Már szolgálatának első évében egy üskő borjút szerzett. Ez következő ~~éven~~^{éven} az orosz gulyára volt menendő. Gondolta, ezt jó lesz, bilyog³ alá venni. A vizigány-nak elébe rajzolta a P. M.-et, holott a mintát ekkép kellett volna adni, » M. Q. » A vizigány az első minta után készítette a bilyeget. - Pap Mihály ennek helyességéről megakarván győződni, a vas bilyegzőt a tűzben megtűzesítette, s az első pró-

ba-lenyomást az iskolaajtaján, mely a nyílt utcára nézett, kísérelte meg. Ez ekkép ütött ki MF. Lett ebből nagy rökögés a kis városba s emelkeztetét az iskolaajtaján lévő vissza's bélyeg érintédeken át fentartotta.

Arany találta ki az absurd beszédekre ~~az~~ a mondatot, mely maig is él: „MF” aequale Pap Mihály.²² E „q” betűt említi A. Süssi nevével kapcsolatban.

Itt Szalontán lakott egy Birizdó^{József} nevű egyén, ügyvédnek neveztetve, jogosan, vagy jogtalanul, nem tudatik.

Ez a szalontai jegyzőnek volt a fia, s a jogot Debreczenben a mult század vége táján végerte el.

Igen szép lény volt, erős természet, majdnem egy öl magas.

Iskola-végzettségeért és tekintélyes természetéért. Rhédey Lajos administrator meggéli eskütlőnek tette. ~~is kapott, ezek meggéli, községi és paraszti betörtatási korlátlan hatalmat.~~

Alig kezdé meg hivatalát, egy Oláh papot 12 ig megbotortatott.

Ebből nagy láрма lett, felhatott nesze a béisi cancelláráig, s Birizdót Rhédey, amint önkényüleg eskütlőnek tette, egy hivatalából elcsapta.

Birizdót nem annyira a hivatalból elcsapás, mint az bántotta, hogy e bukással a gazdag Barányi kisasszony birtosnak tudott ~~ke~~ kezét is elvesztette.

„Komor bika”²² lett belőle, s nem is házasodott meg. Vagyont ~~sem~~ ^{sem} szerzett s szokott mordásul használta: „a ki hátul marad, tegye be az ajtót.”²²

Erre reflectálva használja Arany e mondatot, meg a „komor bikát.”²²

J. Uraságod műve 272-273-ik lapján megemlíti,

hogy A. kedvelte a sikamlós a csiklandós
tréfákat.

De mennyire? Mi kor és háttársai tud-
juk ezt legjobban.

Minden magabaronultsága és cunitátorsága mel-
lett is, ha munkáját elvégezte, vagy tanulmá-
nyánál kifáradt, aronnal eredeti természeté-
ben jelent meg, és ez az volt, mit a szalontai em-
ber így határoz meg: „ártatlan jó kedvű.”

Nem frásis, hanem egészen átértett tőle ez:

„Szívem ifjúl, gyermekké lesz;

Kis örömet nagyra érez,

Körülem is ártatlan kedv

Tatszai pillangója repked.”

MAGYAR
TUDOMÁNYOS
AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

A sikamlós helyeket Shakespeare-nál nekem ve-
gig mutogatta, s együtt esodáltuk e genialis írónak
ilyei mondatait. Arra a tételre, hogy a stultesség
megtartása vádaskodás ^(edés) aranya ellen s. a. t. azt
mondotta, ez a nagygo talentum.

Eni azt hiszem, hogy Aristofanes fordításánál ő
egészen játszi elemében volt.

Sajnálom, hogy Bolond Istokját be nem fejezhet-
te, mert csak ez adott volna bepillantást életébe és
letke világába.

Ő ett, — mondja is, — magának akarta írni.

Az a szomorú szobor a Museum előtt Aranynak
csak külső formáját akarná mutatni; de az nem ^{(e)ny}

Eni halála előtt, mintegy három hónappal voltam
nálá, Nagy Józseffel, szalontai nyugdíjas jegyzővel.

Igaz, midőn szobájába léptünk, ^{(e)ny}ültében azt a
képet mutatta, a mit a szobra. De lattunkra febrida-
mult és velünk, áldott jó kedvével, tréfálkozott.

Bocsánat! a tenni szándokolt kis észrevételem,
hosszúra nyújtotta leveletem.

Hisz? Aranytól igen sokat lehetne írni, mielő meg
nincs emléketés.

MAGYAR
TUDOMÁNYOS
AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

Kiváló tisztelettel
Rozvány György